

Cyprzanów

01.01.1970

Informacje ogólne

Cyprzanów pierwotnie był częścią Janowic (obecnie miejscowości są połączone). Nazwa pochodzi od imienia kantora Cypriana. W roku 1339 właścicielem wsi był rycerz Mieszko na Kornicy, który darował kościołowi parafialnemu z Raciborza dochody z połowy wioski. Wkrótce cała wieś przeszła na własność kolegiaty raciborskiej. Wieś zniszczył w 1861 roku wielki pożar. Z Cyprzanowa pochodzi wybitny działacz śląski z okresu "Wiosny Ludów" Emanuel Smółka (1820-1854).

We wsi kościół parafialny Trójcy Świętej, zbudowano w latach 1865-88 w stylu neogotyckim. Ponadto zachowało się szereg typowych zagród w układzie frankońskim z końca XIX wieku i początku XX wieku, kapliczka z połowy XIX wieku. Istniejące przedszkole i szkołę w 2000 roku połączono w zespół.

Położenie Cyprzanowa.

Cyprzanów leży na terenie Ziemi Raciborskiej, nad rzeką Psiną, w odległości 8,5 km od Raciborza, w gminie oraz dekanacie Pietrowice Wielkie. Ziemia Raciborska jest najbardziej wysuniętą ziemią województwa śląskiego. Jest malowniczą krainą od południa graniczącą z Republiką Czeską, z której przy dobrej pogodzie rozciąga się wspaniały widok na Karpaty i Sudety. Raciborszczyna zajmuje część Kotliny Raciborsko-Oświęcimskiej, położona jest na północ od wylotu Bramy Morawskiej. W przeszłości biegł tu szlak handlowy zwany "bursztynowym" oraz szlak wiodący z Krakowa przez Racibórz do Pragi i na Węgry.

W części zachodniej, w której leży Cyprzanów, Ziemia Raciborska, przedstawia sfałdowaną wyżynę. Występują tu urodzajne gleby lessowe, co sprawiło, że obszar ten od najdawniejszych czasów był zamieszkały i wykorzystywany do uprawy roli, świadczą o tym pozostałości z epoki kamiennej (cementarzysko całopalne z okresu kultury łużyckiej) znalezione w odległości ok. 2 km od wioski.

Historia Cyprzanowa

Na skutek licznych zakrętów dziejowych ziemia ta jest ojczyzną dla przenikających się i uzupełniających wzajemnie trzech kultur: polskiej, czeskiej (morawskiej) i niemieckiej. Symbolika tego współistnienia stosunkowo często jest uwidaczniana w herbach gmin i miejscowości.

Korzystając z okazji nie sposób tu wspomnieć o wielkim wpływie jaki wywarł na rozwój rolnictwa, oświaty i kultury zamieszkujący niegdyś Rudy Raciborskie Zakon Cystersów, o czym przekonał się w roku 1683 Król Jan III Sobieski, udający się na odsiecz Wiednia.

Dzisiejsza wioska Cyprzanów powstała z połączenia dwóch niegdyś istniejących miejscowości: Janowice i Cyprzanów. Na dobre fuzja Janowic z Cyprzanowem nastąpiła po zakończeniu II wojny światowej. Nazwa Janowice występuje w kronikach znacznie wcześniej niż nazwa Cyprzanów.

Wioska Janowice była zdecydowanie większa, w niej został wybudowany kościół parafialny i utworzona parafia. Nazwa Cyprzanów pochodzi z XV w. od kantora Cypriana (zm. w 1431), który był właścicielem mniej okazałej wsi, pierwotnie noszącej nazwę Folwark Piaski (Sandvorwerk). Krótkim epizodem w historii miejscowości jest fakt iż po dojściu do władzy Hitlera miejscowość ta nosiła nazwę Janken. Opisane dzieje miejscowości i parafii zostały podzielone na dwa okresy: do roku 1945, dla którego używana będzie nazwa Janowice, i po roku 1945 dla którego używana będzie nazwa Cyprzanów.

Pierwsze wiadomości dotyczące Janowic pochodzą z roku 1339 kiedy to rycerz Mieszko z Kornicy podarował połowę wioski kościołowi farnemu w Raciborzu, jako ofiarę za Mszę św., która miała być odprowadzana co tydzień w intencji rodziny feldała. W 1364 r. książę raciborski Mikołaj I, w dowód wdzięczności dla proboszcza raciborskiego Jana Dzecko, który wstawił się w jego sprawie u Papieża i pomógł uzyskać dyspensę na ślub z krewniaczką, zwolnił chłopów z Janowic, podlegających kościołowi farnemu, z wszystkich świadczeń i opłat względem siebie i swoich następców. Kolejnym ważnym faktem historycznym jest transakcja, w której to kanonik raciborski Gallus Gwoźdź odkupił w 1498 r. dalszą część wioski od Jana Strzelki za 170 węgierskich Guldenów. W roku 1499 jeszcze raz Janowice zostały nadane proboszczowi raciborskiemu Gawłowi Gwoźdź i kapitule, tym razem już na trwałe. Jak widać wioska już od samego początku była związana z Kościołem, choćby przez fakt jej własności. W jej historii wynikało wiele sporów, związanych z problemem płacenia podatków. Zachowały się spisy podatkowe z połowy XVI w., z których można wyczytać, że Kolegiata miała w Janowicach 166 poddanych.

Według tekstu wizytacji z 1688 r. propozyt kapituły (który był jednocześnie proboszczem fary w Raciborzu) pobierał z Janowic 30 talarów i 8 groszy czynszu w gotówce oraz 14 korców żyta i owsa oddawanego w naturze. W 1681 r. społeczność wioski, na czele z wójtem Martinem Nowackim zawarła z proboszczem, jako przedstawicielem właściciela nową umowę dotyczącą płacenia podatków. Do tej pory mieszkańcy dawali corocznie 14 korców owsa i 18 korców innych zbóż, uiszczali na plebani dziesięcinę oraz obrabiali pola proboszcza. Pleban zgodził się zamienić wszystkie te zobowiązania za przejęcie podatku ziemskiego, który odtąd

miał być uiszczany właścicielowi czyli kapitule raciborskiej. Ta obustronna ugoda nie trwała jednak długo, wkrótce powstały zatargi wokół sprawy odrabiania pańszczyzny (czyli pól proboszcza).

Sprawa trafiła nawet na dwór cesarski. Jednak zanim podjęto tam decyzję, przedstawiciele obu zwaśnionych stron zgromadzili się w 1729 r. na zamku w Raciborzu. Jako mediator proboszcza Jana von Brunetti występował dziekan Wilhelm Angelis. W ramach uzyskanego konsensusu chłopci zobowiązali się płacić podatek oraz (oprócz niego) czynsz za użytkowanie gruntu i 4 talary zamiast odrabiania pańszczyzny.

W celu uniknięcia dalszych sporów pomiędzy proboszczem janowickim a kapitułą, w 1721 r. zostało zawarte porozumienie, potwierdzone przez biskupa, w którym w/w proboszcz został oddzielony od innych członków kapituły i jemu to zostały przekazane dobra w Janowicach. Stał się tym samym panem dominium i mógł korzystać z wszystkich przywilejów właściciela. W tym czasie we wsi mieszkało 17 kmieciów, 16 zagrodników i 12 komorników. Zbierany podatek rolny wynosił 375 talarów. Po sekularyzacji w 1813 r. wieś stała się najpierw własnością skarbu państwa, a potem właściciela zamku raciborskiego, mimo że nie była własnością kapituły kanonickiej a proboszcza.

Do znamiennych w historii miejscowości należy data 1-09-1861 r., kiedy to o godz. 15 wybuchł ogromny pożar, który w niecałą godzinę pochłonął połowę wioski wraz z kościołem i szkołą. To okropne wrześnie wydarzenie było ogromnym ciosem dla małej wiejskiej społeczności. To jednak nie koniec tragicznych wydarzeń. W tym stuleciu jeszcze raz 9-11-1877 r. wioska zostaje w dużej części strawiona przez pożar podobnych rozmiarów. W 1886 roku główna ulica wioski została wyłożona bazaltowym brukiem, za pieniądze władz okręgowych i prowincjonalnych. Jeśli chodzi o czas ostatnich wojen, to wioska i kościół ucierpiały tylko w nieznanym stopniu. Dość duża liczba mężczyzn zginęła na różnych frontach Europy i świata. Po 1945 r. większość mieszkańców, posługujących się językiem polskim i niemieckim pozostała, tylko nieliczni wyjechali na Zachód zaraz po wojnie.

Sławni mieszkańcy Cyprzanowa:

Emanuel Smolka urodzony w roku 1820 w Janowicach wybitny działacz narodowościowy i kulturalny na Górnym Śląsku; współzałożyciel Klubu Narodowego w Bytomiu w roku 1848; założyciel Towarzystwa Pracujących dla Oświaty Ludu Górnośląskiego tzw. Czytelnia; członek "Ligi Polskiej"; wykładowca na uniwersytecie w Tarnowskich Górach; zmarł w 1854 roku.

Ks. Augustyn Strzybny urodzony 1 maja 1879 r. w Janowicach jako syn biednego chłopo-robotnika. Święcenia kapłańskie otrzymał 22 czerwca 1901 r. we Wrocławiu. Był kapelanem w Opolu później prefektem Arcybiskupiego Seminarium Duchownego we Wrocławiu. Był zawziętym czcicielem i obrońcą Krzyża św. Uchodził za człowieka konsekwentnego, pogodnego i wesołego pomimo "krzyża, który niósł na własnych plecach", gdyż cierpiał na chroniczny reumatyzm stawów, obu łopatek, pleców i lewego kolana. Ks. Strzybny zgorszenia moralnego i etycznego dopatrywał się w bogatych niemieckich kapitalistach, przeciwko którym występował z polecenia Kurii, jak i z własnego przekonania. Został bestialsko zamordowany 10-cioma strzałami, przez niemieckich bojówkarzy w wigilię Wszystkich Świętych 1921 r.

Sołtys:

Maria Palisa

Rada Sołecka:

Ściborski Sebastian

Kasza Tomasz

Hume Wiesław

Pliki do pobrania

[Statut sołectwa Cyprzanów.pdf, 3999 MB](#)